УДК 343

Крайник Григорій Сергійович
кандидат юридичних наук, науковий співробітник
НДІ ВПЗ імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України
Крайник Григорий Сергеевич
кандидат юридических наук, научный сотрудник
НИИ ИПП имени академика В.В. Сташиса НАПрН Украины
Kraynik Hryhoriy
PhD in Law, Scientific Researcher
Academician Stashis Scientific Research Institute
for the Study of Crime Problems

Клімчук Богдан Володимирович
студент
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Климчук Богдан Владимирович
студент
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого
Klimchuk Bogdan
Student of the
Yaroslaw Mudryi National Law University;

Литвиненко Артур Олександрович
студент
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Литвиненко Артур Александрович
студент
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого
Litvinenko Arthur
Student of the
Yaroslaw Mudryi National Law University

DOI: 10.25313/2520-2308-2020-4-5846

АНАЛІЗ ҐЕНЕЗИ ТА НОВИХ ПОЛОЖЕНЬ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

АНАЛИЗ ГЕНЕЗИСА НОВЫХ ПОЛОЖЕНИЙ УГОЛОВНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ О ПРЕСТУПЛЕНИЯХ ПРОТИВ ПОЛОВОЙ СВОБОДЫ И ПОЛОВОЙ НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ

ANALYSIS OF THE GENESIS OF THE NEW PROVISIONS OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE OF CRIMES AGAINST SEXUAL FREEDOM AND SEXUAL INTEGRITY

Анотація. *У статті обґрунтовано актуальність запропонованої теми. Досліджено розвиток відповідних положень від Кримінального кодексу УРСР 1960 року до нових змін у розділ IV Особливої частини Кримінального кодексу України від 2001 р., прийнятих у 2017 році. Підкреслено, що при реформуванні кримінального законодавства треба звертати увагу не тільки на міжнародно-правовий досвід та досвід національного законодавства інших країн, а й на практику Європейського суду з прав людини. Положення, представлені в статті, підкріплено положеннями міжнародних Конвенцій та нормами національного законодавства.*

Узагальнено дослідження багатьох науковців, які в різний час надавали правову оцінку змінам у регулюванні кримінальним законодавством злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості. Окремо проаналізовано кожну статтю четвертого розділу Особливої частини Кримінального кодексу та встановлено окремі негативні сторони ознак кожного із складів злочину. Надано визначення майже всіх понять, які наведені у відповідному розділі Кримінального кодексу України та проаналізована доречність їх застосування.

У стаття не тільки міститься теоретичний матеріал з визначеної теми, а й запропоновано шляхи подальшого реформування розділу IV Особливої частини Кримінального кодексу України. Аргументи, що наведені в статті, можуть використовуватися для обґрунтування майбутніх змін у законодавстві та як джерело тлумачення статей Кримінального кодексу України.

Запропоновано інноваційні шляхи подальшої адаптації національного кримінального законодавства щодо міжнародних конвенцій в розрізі злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Ключові слова: *зґвалтування, сексуальне насильство, криміноутворювальна ознака, імплементування, статеві злочини, кримінологічна експертиза.*

Аннотация. *В статье обоснована актуальность предложенной темы: Преступления против половой свободы и половой неприкосновенности личности. Проанализировано развитие этих положений от Уголовного кодекса УССР 1960 года до новых изменений в Уголовный кодекс Украины от 2001 г., принятые в 2017 году. Следует подчеркнуть, что при реформировании уголовного законодательства, внимание акцентируется не только на международно-правовой опыт и опыт национального законодательства других стран, но и на практику Европейского суда по правам человека.*

Обобщены исследования многих учёных, которые в разное время давали правовую оценку изменениям в регулировании уголовным законодательством, относительно преступлений против половой свободы и половой неприкосновенности. Кроме того, отдельно исследована каждая статья четвёртого раздела Особенной части Уголовного кодекса и отмечены как положительные, так и отрицательные стороны признаков каждого из состава преступлений. Даны определения почти всех понятий, которые содержатся в соответствующем разделе Уголовного кодекса Украины и проанализирована уместность им применения.

Предложены инновационные пути дальнейшей адаптации национального уголовного законодательства под международные конвенции и определены приоритетные цели преодоления остатков советской парадигмы антисоциального Уголовного права в разрезе преступлений против половой свободы и половой неприкосновенности личности.

Ключевые слова: *изнасилование, сексуальное насилие, уголовнообразующий признак, имплементация, половые преступления, криминологическая экспертиза.*

Summary. *This article substantiates the relevance of the proposed topic. It was analyzed the development of these items in the Criminal Code of the Ukrainian SSR from 1960 till new editions to Criminal Code of Ukraine from 2001 which was adopted in 2017.*

It should be noted that in reforming criminal legislation is necessary to pay attention not only to the International experience and the experience of laws in other countries but also the practice of the European Court of Human Rights.

Each article of the special part 4 of the Criminal Code has been analyzed separately and the positive and negative aspects of the crime characteristics are indicated

Innovative ways of further adaptation of national criminal legislation to international conventions and definitely priority goals overcome the remnants of the Soviet paradigm of antisocial Criminal Law in the context of crimes against sexual freedom and sexual integrity of people are proposed.

Key words: *rape, sexual abuse, criminal sign, implementation, sex crimes, criminological expertise.*

Постановка проблеми. 6 грудня 2017 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (далі — ЗУ «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству»). Тим самим Україна імплементувала положення Стамбульської

(Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, підписана Україною 7 листопада 2011 року та досі не ратифікована) та Лансаротської (Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, підписана Україною 14 листопада 2007 року та ратифікована в червні 2012 року) конвенцій у національне законодавство. Відповідно до нього посилилась відповідальність у деяких злочинах проти особи, зокрема зґвалтування та сексуального насильства. Було введено відповідальність за примушування вступу до шлюбу та домашнє насильство. Останні роки сфера регулювання злочинів проти статевої недоторканості та статевої недоторканості особи зазнала значних змін, що потребує наукового розгляду, зокрема, щодо найбільш доцільного закріплення у чинному законодавстві вказаних злочинів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ще до того, як зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів набули чинності, багато вчених вже дали власне бачення цього питання. Дослідженням проблематики займаються такі провідні юристи як: Борисов В. І. [11], Дудоров О. О. [2], Кісілюк Е. М. [12, с. 125–160], Ковальова О. В. [10], Лукаш А. С. [13], Пивоваров В. В. [1], Харитонова О. В. [3] та багато інших.

Питанням кваліфікації злочинів проти статевої свободи присвячено роботи Борисова В. І., Дорош Л. В., Кісілюка Е. М. та ін. [11; 12, с. 125–160].

Ретельне кримінологічне дослідження зґвалтування було здійснене А. С. Лукаш [13].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення нових положень Кримінального кодексу України, порівняння їх з приписами, що їм передували в Кримінальному кодексі УРСР 1960 року та висвітлення авторських пропозицій з удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості людини.

Виклад основного матеріалу. Пивоваров В. В. та Ілліна А. В. роблять акцент на тому, що навіть загальний огляд змін до законодавства про протидію і запобігання домашньому насильству вказує на явно дискримінаційний характер останнього, оскільки часто йдеться про непропорційне обмеження прав осіб, гарантованих Конституцією України. Виникають сумніви і щодо доцільності та своєчасності введення кримінальної відповідальності за прояви домашнього насильства. Кримінологічні дослідження явища домашнього насильства у нашій країні справді показують сумну картину [1, с. 283]. Можна погодитися з наведеними вище судженнями.

Злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості особи присвячено четвертий розділ Особливої частини Кримінального кодексу України (далі — КК), який складається з п'яти статей (152–156). Саме через це доцільно розглядати п'ять окремих складів злочину та їх змін упродовж шістдесятирічної кодифікації кримінального законодавства.

Зґвалтування. Як зазначає Дудоров О. О. у Практичному порадник «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики)», у період чинності Кримінального кодексу УРСР 1960 року (далі — КК 1960 року) насильницькі статеві посягання жінок на чоловіків у судовій практиці розцінювались як злочини проти особи (заподіяння тілесних ушкоджень, незаконне позбавлення волі, образа тощо) або як хуліганство. З цього можна зробити висновок, що чинний КК робить чоловіка потерпілим саме у складі злочину, який мітиться у статті 152 КК. Це зроблено задля забезпечення ґендерної рівності в кримінально-правовій охороні сфери сексуального життя [2, с. 8–9].

Найбільша кількість осіб, до яких вчиняється домашнє насильство — жінки. Це дружини, співмешканки, колишні дружини, матері та сестри. Через це не можна повністю прийняти позицію деяких вчених про унеможливлення гендерної нерівності у злочинах проти статевої свободи та недоторканості особи. Щодо думок про те, що гендерна рівність для українського народу є чужими цінностями, то не треба забувати про 17 Цілей сталого розвитку ООН. Це є сукупністю керівних начал для всіх країн-членів Організації Об'єднаних Націй, які розраховані до 2030 року. І саме п'ята ціль «Gender Equality» каже нам про забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат. Стамбульська та Лансаротська конвенції, які ратифіковані Верховною Радою України та частково імплементовані в національне законодавство є нормативним закріпленням цієї цілі Організації Об'єднаних Націй [3].

Якщо подивитись на статтю 152 КК після прийняття ЗУ «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству», то була створена кваліфікуюча ознака «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах» [5]. Ця ознака змінює санкцію статті 152 КК, а саме збільшує строк позбавлення волі [4]. Думаємо, що ця кваліфікуюча ознака є зайвою в ч. 2 ст. 152 КК України, оскільки: 1) лише в окремих випадках суспільна небезпечність може

збільшуватись, наприклад, дружина перебуває у матеріальній залежності від чоловіка; 2) коли йдеться про колишнє подружжя або «іншу особу, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах», складно сказати, чим керувався законодавець, коли цю ознаку вказав як кваліфікуючу, оскільки ці особи переважно спільно не проживають, а тому ступінь суспільної небезпечності зґвалтування незнайомої та знайомої чи близької особи, на наш погляд, не повинен відрізнятися.

Як було сказано у 1992 році у Мюнхені (Федеративна республіка Німеччина) при постановленні вироку за зґвалтування чоловіком своєї дружини, шлюб — це не магазин самообслуговування із задоволення сексуальних потреб; на вступ у статеві зносини потрібна згода і чоловіка, і дружини. Протилежний підхід зводиться до того, що головними послугами, що їх у шлюбі надає жінка, є секс і народження дітей, а тому коли жінка відмовляється надати їх своєму чоловікові, вона повстає проти самої суті шлюбу стосунки ґвалтівника і жертви для засудження за цей злочин значення не мають [3]. Відмова від неприйнятної ідеї подружнього імунітету проти судового переслідування за зґвалтування своєї дружини відповідає не лише цивілізованій концепції шлюбу, а й меті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, суттю якої є повага до гідності і свободи людини. При аналізі таких нововведень може постати питання, а чи має право держава втручатися у стосунки між подружжям і встановлювати більше правове регулювання цих відносин ніж у Сімейному кодексі. В рішенні від 9 червня 2009 року, постановленому у справі «Опуз проти Туреччини», ЄСПЛ наголосив на тому, що насильство в сім'ї є не приватною чи сімейною справою, а питанням, що зачіпає суспільні інтереси, що, своєю чергою, вимагає ефективних дій з боку держави [8]. Через це можна зробити висновок, що держава має право і повинна втручатися в сімейні стосунки подружжя задля уникнення насильства [2, с. 10–11].

Ще однією зміною до законодавства стало розширення способів вчинення посягання. Раніше було три способи: фізичне, психічне насильство та користування безпорадним станом людини, а тепер це коло розширили, додавши наприклад неприродній спосіб (за допомогою сторонніх предметів тощо). Також в складі злочину, передбаченому у статті 152 КК України була розширена криміналізація. Є випадки, коли є сумніви щодо згоди потерпілих — у цих випадках усі сумніви слід використовувати на користь обвинуваченого або підсудного, згідно з статтею 62 Конституції України та ч. 4 статті 17 Кримінального процесуального кодексу (далі — КПК) [6].

Сексуальне насильство. КК 1960 року не містив окремої статті, яка містила склад злочину статті 153 чинного КК — «Сексуальне насильство». До набрання чинності змін від 2017 р. ця стаття мала іншу назву — «Задоволення статевої пристрасті неприроднім способом» та зміст. Натомість стаття 118 містила термін «задоволення статевої пристрасті неприроднім способом». Таке формулювання було і у попередній редакції, що суперечило даним сучасних вчених сексологів та сексопатологів, водночас на практиці формулювання «задоволення статевої пристрасті неприроднім способом» не викликало складнощів. За таким формулюванням добровільні гомосексуальні та інші види аморальних дій без насильства також були кримінально караними. При цьому існувала ще й ст. 122 КК 1960 р. «Мужолозство», що у ч. 1 містила відповідальність за добровільні дії, а у ч. 2 — насильницькі [7]. З моменту існування чинного Кримінального кодексу добровільне мужолозтво було декриміналізовано. Це пов'язано з тим, що сучасна медицина та суспільство трансформувалися та змінили погляд на одностатеві відносини.

Сучасна редакція ст. 152 КК не має цього словосполучення, через те, що науковці сексопатологи розглядають гомосексуалізм не як суспільно-небезпечне діяння, а як особливий стан організму людини. Це нововведення підтверджується практикою ЄСПЛ, а саме справою «Даджен проти Сполученого Королівства» [9], де суд встановив, що при забороні добровільного сексуального потягу до осіб своєї статі держава порушує положення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. А саме позбавляє права на повагу до приватного і сімейного життя [2, с. 32].

Так само як і в складі злочину, передбаченому статтею 152 Кримінального кодексу, було створено кваліфікуючу ознаку «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах», збільшена кількість способів вчинення, перелік яких є вище. Склади злочинів передбачені у статтях 152 та 153 мають багато спільних ознак через те, що деякі об'єктивні, суб'єктивні та кваліфікуючі ознаки збігаються. Головною відмінністю є об'єктивна сторона сексуального насильства. Вона охоплює лише такі дії сексуального характеру, які не полягають у проникненні в тіло іншої особи [2]. Можна запропонувати розгляд двох умовних етапів, що характеризують розвиток кримінального законодавства щодо зґвалтування. Першим етапом можна вважати період 1 квітня 1960. — 31 серпня 2001 р., який характеризуються

гендерною нерівністю (потерпілою могла бути лише жінка, а чоловік — лише суб'єктом злочину). Другий етап (з 1 вересня 2001 р. по цей час), який характеризуються введенням гендерної рівності (суб'єктом злочину є особи як жіночої та чоловічої статі). Другий етап на даний час умовно можна поділити на такі періоди: 1) перший — з 1 вересня 2001 р. по 31 грудня 2017 р.; 2) другий — із 1 січня 2018 р. — до сьогоднішнього дня — посилення захисту жінки від домашнього насилля, намагання законодавця привести у відповідність КК України до Стамбульській конвенції. Також другий етап характеризується безпідставною гуманізацією відповідальності за насильницькі «природні» та «неприродні» статеві зносини (у перший період передбачалося покарання до 10 років позбавлення волі за їх сукупністю, у другий період — лише до 5 років). Також на другому етапі (другий період) існують певні проблеми з визначенням поняття «добровільна згода» при зґвалтуванні, що може призвести до ситуації, коли особа, яка справді вчинила злочин, буде безкарною, адже всі сумніви в кримінальному процесі тлумачаться на користь обвинуваченого/підозрюваного відповідно статті 62 Конституції України та статтяя 17 Кримінального процесуального кодексу України.

Примушування до вступу у статевий зв'язок. Стаття 119 КК 1960 р. «Примушування жінки до статевого зв'язку» [7] була дискримінаційною, адже суб'єктом такого злочину в повній мірі може бути і жінка. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» закріпив, що обидві статі несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність рівно. Саме тому вже в Кримінальному кодексі України в диспозиції статті 154 було зроблено акцент на тому, що суб'єктами вчинення можуть бути як чоловік, так і жінка [3].

Щодо законодавчих змін, які з'явилися після прийняття ЗУ «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству», то нова редакція частини 1 статті 154 передбачає відповідальність за примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою. Законодавець прибрав з основного складу злочину ознаку кваліфікованого складу злочину — матеріальну та службову залежність, що містяться у частині 2 цієї ж статті [4].

Частина ж 2 статті 154 тепер містить кваліфікований склад злочину, що передбачає більшу санкцію. Однак змінена диспозиція ч 1 статті 154 не містить положення Стамбульської конвенції про вказівку на примушування до акту сексуального характеру з третьою особою. Це може призвести до неоднакового правозастосування [2, с. 54].

Статеві злочини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку. І КК 1960 р і Кримінальний кодекс України до прийняття ЗУ «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству» оперували поняттям «особа, яка не досягла статевої зрілості». Наразі закріплено саме вік особи — 16 років, він виступає тут криміноутворювальною ознакою. Статева зрілість — це такий фізіологічний стан організму людини, досягнення якого дозволяє їй належним чином і без шкідливих наслідків для здоров'я виконувати репродуктивну функцію. Такий термін дозволяв врахувати стан індивідуального розвитку конкретного потерпілого, бо статева зрілість настає не обов'язково в шістнадцять років. Але використання цього терміна створювало небезпеку декриміналізації діянь винуватої особи. Адже проведення судово-медичної експертизи унеможливлювало усвідомлення винуватою особою цієї ознаки потерпілого. Цей вік — 16 років, було обрано, бо «вік згоди» визначається з урахуванням моменту, коли сексуальне життя вже не шкодить належному фізичному, психічному і соціальному розвитку.

Розбещення неповнолітніх. Стаття 121 КК 1960 року на відміну від статті 120 містила чітку криміноутворювану ознаку — 16 років, проте порівнюючи з чинним Кримінальним кодексом усіх редакцій була меншою, 2 роки позбавлення волі. Зараз санкція є суворішою, у основному складі злочину до п'яти років позбавлення волі, а у кваліфікованому, що міститься у частині 2 статті 156 від п'яти до восьми років позбавлення волі.

Бугаєць Т. І. та Ковальова О. В. виділяють 7 груп наслідків сексуального насильства: 1) фізичні порушення: екзема, дерматит, герпес на обличчі, відмова від їжі (анорексія), переїдання (булімія); 2) афективні порушення, зміни у емоційному стані: відчуття провини, сорому, заглиблення у себе; 3) когнітивні порушення: розлади уваги, порушення концентрації пам'яті, сприймання; 4) поведінкові симптоми: агресивна і жорстока поведінка, крадіжки, делінквентність, аддиктивна поведінка (вживання алкоголю, інших психоактивних речовин); 5) самодеструктивна поведінка: самокалічення, суїцидальні думки; 6) психопатологія: неврози, розлади характеру; 7) сексуалізація поведінки: залучення до комерційного сексу, нетипові для такого віку знання про секс, статеві органи тощо. Саме за такими допоміжними ознаками ми будемо кваліфікувати сексуальне зловживання стосовно дитини [10, с. 10–11].

Сучасний Кримінальний кодекс додав до кваліфікації злочину з розбещення неповнолітніх кваліфікований склад, що полягає у наявності у суб'єкта

складу злочину кваліфікуючих ознак, а саме наявність родинних зв'язків з потерпілою особою.

З погляду Харитонової О. В., прийняття Закону України «Про запобігання домашньому насильству» від 07.12.2017 і Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу та Кримінального процесуального кодексу» від 06.12.2017 — справді рішучій крок для зменшення випадків домашнього насильства. Але викорінити проблему повністю навряд чи вдасться. Справа в тому, що більшість жертв навіть не заявляють про такі злочини, а продовжують терпіти знущання. Це відбувається не через недосконалість Стамбульської конвенції Ради Європи, не через неправильну імплементацію її до національного законодавства, а через побоювання чоловіків щодо приниження своєї честі та гідності. Вони можуть не заявляти про протиправні дії відносно них [2].

Водночас, вітчизняний законодавець, об'єднавши статті 152 та 153 КК України в одну, добився того, що покарання за сукупністю зґвалтування та задоволення статевої пристрасті неприродним способом стало значно більш м'яке, ніж було з 2001 року (було до 10 років позбавлення волі, стало — до 5 років). Це навряд чи може свідчити про зміну відношення держави до суспільної небезпечності вчинюваних діянь, скоріше про поспішність реформи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, слід і далі вдосконалювати національне кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство в частині злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості та їх розслідуванні при цьому орієнтуватися не тільки на міжнародно-правовий досвід, а й на суспільну думку, бо жодні зміни національного законодавства не будуть ефективними без підтримки українського народу.

Вважаємо доцільним з ч. 2 ст. 152 КК України виключити кваліфікуючу ознаку «або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах», оскільки суспільна небезпечнність таких дій переважно не відрізняється від зґвалтування незнайомих осіб.

На наш погляд, поспішним було рішення законодавця об'єднати зміст статей 152 та 153 КК України у ст. 152, оскільки покарання за сукупністю зґвалтування та задоволення статевої пристрасті неприродним способом стало більш м'яке, ніж було з 2001 року (було до 10 років позбавлення волі, стало — до 5 років), а це не відповідає потребам суспільства, тому що суспільна небезпечність цих діянь, вчинених у сукупності, зовсім не зменшилася. Вважаємо, що слід було зберегти нумерацію статей 152 «Зґвалтування» та 153 «Задоволення статевої пристрасті неприродним способом», проте замість вказівки на способи додати вказівку «без добровільної згоди потерпілої особи». При цьому ст. 153 «Сексуальне насильство» можна було помістити до КК України під номером 153-1.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в удосконаленні кримінально-правової протидії злочинним посяганням на статеву свободу та статеву недоторканість особи (ст.ст. 152–156 КК), так і інші споріднені злочини (ст.ст. 115 (п. 9, п. 10 ч. 2), 149, 296, 301–303 КК тощо). Необхідно виробляти науково обґрунтовані рекомендації як законодавцю (для усунення недоліків нормативної регламентації відповідальності за вказані злочини), так і правозастосувачам (з метою правильного й однакового застосування кримінального закону).

Література

1. Пивоваров В. В., Ілліна А. В. Кримінологічний аналіз законодавства про запобігання і протидію домашньому насильству // Порівняльно-аналітичне право, 2018. № 1. С. 280–284.

2. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практ. Порадник, 2018. 92 с.

3. Харитонова О. В. Хліб, любов і фантазія, або Нотатки на полях Стамбульської конвенції та Кримінального кодексу // Ліга закон. 2019. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analitycs/183309_khlb-lyubov — fantazya-abo-notatki-na-polyakh-stambulsko-konvents-ta-krimnalnogo-kodeksu-chastina-2

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Офіційний вісник України. 2001. № 21.

5. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017. № 2227-VIII // Голос України. 2018 № 6.

6. Клімчук Б. В. Аналіз нових положень Кримінального кодексу України про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Актуальні шляхи застосування українського законодавства: зб. тез доп. і повідомл.

10 Всеукр. наук.-практ. конф. науковців, практикуючих юристів, аспірантів та студентів (м. Харків, 16 листоп. 2019 р.) / Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого; Юрид. клініка. Харків: Право, 2019. 218 с. С. 75–77.

7. Кримінальний кодекс УРСР від 28.12.1960. № 2001–05 // Відомості Верховної Ради УРСР. 1960. № 2.

8. Опуз против Турции [Opuz v. Turkey] (№ 33401/02) Постановление от 9 июня 2009 г. [вынесено III Секцией]

9. Dudgeon v. the United Kingdom, 22 October 1981, Series A no. 45

10. Сексуальне насильство щодо дитини: координація дій / Бугаєць Т., Ковальова О., Пашко Н. ВГЦ «Волонтер» 2020. 31 с.

11. Борисов В. І., Дорош Л. В. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи // Форум права. 2006. № 1. С. 4–15.

12. Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: Навч. посібник / за заг. ред. В. В. Коваленка; за наук. ред. О. М. Джужи та А. В. Савченка. К.: Атіка, 2011. 648 с.

13. Лукаш А. С. Зґвалтування: кримінологічна характеристика, детермінація та попередження: монографія / за ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Голіни. Х.: Право, 2008. 256 с.

References

1. Pyvovarov V. V., Illyna A. V. Kryminologichnyi analiz zakonodavstva pro zapobigannya I protydiyu domashniomu nasylstvu. Porivnyalno-analitychne parvo. 2018. № 1. S. 280–284.

2. Dudorov O. O. Zlochyny proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti osoby (osnovni polozhenya kryminalno-pravovoi harakteristyky): prakt. poradnyk, 2018. 92 s.

3. Kharitonova O. V. Klib, liubov i fantasia, abo notatky na polyah Stambulskoyi konventsii ta Kryminalnogo kodeksu // Liga zakon. 2019 URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analitycs/183309_khlb-lyubov — fantazya-abo-notatki-na-polyakh-stambulsko-konvents-ta-krimnalnogo-kodeksu-chastina-2

4. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05. 04.2001 № 2341-III // Oficiynyi visnyk Ukrainy. 2001. № 21.

5. Zakon Ukrainy «Pro vnesenya zmin do Kryminalnogo ta Kryminalnogo procesualnogo kodeksiv Ukrainy z metoju realizacii polozhen Konventsii Rady Evropy pro zapobiganja nasylstvu ta borotbu z zymy javyshcamy» vid 06.12.2017. № 2227-VIII // Golos Ukrainy. 1960. № 2.

6. Klimchuk B. V. Analyz novykh polozhen Kriminalnogo kodeksu Ukrainy pro zlochyny proty statevoi svood ta statevoi nedotorkanosti osoby. Aktualni shlyahy zastosuvannya ukrainskogo zakonodavstva: zb. tez dop. ta povidoml. 10 Vseukr. nauk.-prakt. konf. naukovziv, praktykujuchih jurysriv, aspirantiv ta studentiv (m. Kharkiv, 16 lystop. 2019 r.) / Nats. juryd. un-t imeni Jaroslawa Mudrogo; juryd. klinika. Kharkiv: Pravo, 2019. 218 s. S. 75–77.

7. Kryminalnyi kodeks URSR vid 28.12.1960. № 2001-05 // Vidomosti Verhovnoi Rady URSR. 1960. № 2.

8. Opus protiv Turziyi [Opuz v. Turkey] (№ 33401/02) Postanovleniye ot 9 iyunya 2009 g. [vyneseno III Sekziey]

9. Dudgeon v. the United Kingdom, 22 October 1981, Series A. № 45.

10. Seksualne nasylstvo shodo dytyny: koordynatsiya diy, Bugayets T., Kovalova O., Pashko N. VGTS «Volonter», 2020. 31 s.

11. Borysov V. I., Dorosh L. V. Zlochyny proty statevoyi svobody ta statevoyi nedotorkanosti osoby // Forum prava. 2006. № 1. S. 4–15.

12. Kvalifikatsiya zlochyniv, pidslidnykh orhanam vnutrishnikh sprav: Navch. posibnyk / za zah. red. V. V. Kovalenka; za nauk. red. O. M. Dzhuzhy ta A. V. Savchenka. K.: Atika, 2011. 648 s.

13. Lukash A. S. Zgvaltuvannya: kryminolohichna kharakterystyka, determinatsiya ta poperedzhennya: monohrafiya / za red. d-ra yuryd. nauk, prof. V. V. Holiny. Kh.: Pravo, 2008. 256 s.